

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
HISTORICKÉ MÚZEUM

Téma: Prvá svetová vojna Vojnová propaganda

Jedným z významných bojísk Prvej svetovej vojny bola vojnová propaganda, ktorú v hojnej miere využívali všetky strany konfliktu. Jej primárnym cieľom bolo pôsobenie na vojakov na bojujúcich na fronte vytváraním negatívneho obrazu nepriateľa (negatívna propaganda/antipropaganda) a snaha získať pre podporu vojnových cieľov široké vrstvy civilného obyvateľstva v zázemí (pozitívna propaganda). Doposiaľ nepoznaná krvavosť a globálny charakter vojnového konfliktu dali okrem tradičných prejavov propagandy (umenie, literatúra, tlačene médiá) vzniknúť jej moderným masovým prejavom, zameraným na jednotlivé cieľové skupiny. Na všetkých stranách bola snaha maximálne využiť technologické možnosti, ktoré ponúkal vtedajší priemysel. Vznikol propagandistický film, zvukové nahrávky, pamätné fotoalbumy, súbory grafických listov, propagandistická medailérska, odznaková, mapová či plagátová tvorba. Vznikali rôzne upomienkové predmety, v našich podmienkach napríklad šálky, taniere, mažiare, či prstene. Veľký rozmach dosiahlo posielanie pohľadníc. Vojna si našla svoje miesto aj na obaloch potravinárskych výrobkov, výzdobe spotrebného tovaru, ovplyvnila sortiment vyrábaných hračiek. Vytváranie negatívneho obrazu nepriateľa variovalo od sofistikovaných politických narážok na jednej strane až po dehonestáciu a vulgarizmy. Propaganda poukazovala na slabosť politických spoločenstiev protivníkov, neschopnosť, krutosť a nemorálnosť ich vodcov, ich technologickú zaostalosť a zlú organizáciu armády, vojenské neúspechy a podlé spôsoby boja. Vyskytovali sa prípady rasizmu a antisemitizmu. Pozitívna propaganda vyzdvihovala pevnosť spoločenstiev štátov a bratstvo v boji, Božiu pomoc pri dosahovaní vojnových cieľov, územné zisky a globálnosť konfliktu, šľachetnosť vojakov a ich obeť, ľudský charakter vedenia konfliktu, technologický pokrok v podobe nových druhov zbraní, vojnovú korisť, podporu civilného obyvateľstva vojne (zbierky, rekvirácie, vojnové pôžičky, koncerty), ale napríklad aj podporu vojnových invalidov, vdov a sirot po padlých vojakoch. Prvým cieľom negatívnej propagandy Rakúsko-Uhorska bolo Srbsko, Taliansko a štáty Dohody. Kuriozitou z oblasti propagandy je fatva (moslimská kľatba) uvalená na Francúzsko a Veľkú Britániu. Pozitívny obraz propaganda Rakúsko-Uhorska vytvárala najmä o bulharských a osmanských spojencoch. Dohodové mocnosti útočili na štáty Trojspolku. Osobitnou kapitolou z nášho pohľadu bola propaganda ešte neexistujúceho Československa zameraná najmä proti Rakúsko-Uhorsku. Zdôrazňovala jeho spiatočnosť, krutosť vo vojne (popravu civilného obyvateľstva a zajatcov z radov legionárov). Krv legionárov preliata na bojiskách mala legitimizovať budúci štát. Už počas Prvej svetovej vojny začala aj vedecká dokumentácia a skúmanie tohto výnimočného konfliktu. Motívy vojny sa odrazili aj vo výtvarnom umení. Už počas vojny viacerí maliari, grafici a sochári pôsobili v rámci tzv. Vojnového tlačového stanu (L. Medňanský, A. Kubínyi, A. Kováčik). Známym maliarom A. Medňanským sa ako 62-ročný dobrovoľne prihlásil na front, kde našiel námety na svoje kresby a olejomalby – vojakov, ranených, zajatcov. Medzi jeho najvýznamnejšie diela patria obrazy „V Srbsku“ a „Zákopy v zime“. Propaganda, čiže zámerné, inštitucionalizované šírenie skreslených informácií, ktoré má za cieľ ideovo ovplyvňovať verejnú mienku, nadobudla totálnu podobu v 20. storočí. Hoci sa vývoj politickej propagandy sleduje väčšinou od Veľkej francúzskej revolúcie, s vojnovou propagandou sa stretávame už oveľa skôr. Jej hlavný zámer a praktiky sa v zásade nemenili, zdokonaľovala sa len technika.

Súvisiaci článok:

- <http://www.historiarevue.sk/index.php?id=2005dudekova3>

Téma: Prvá svetová vojna - Vojnová propaganda

V balíčku **Kaiser's Brust-Caramellen** mali možnosť zákazníci nájsť kartičku. Na titulnej strane bol obrázok, ktorý dramaticky zachytával výjavy z bojov. Na zadnej strane, hneď nad reklamou na karamelky, ktoré boli odporúčané ako vynikajúci liek proti kašľu, bol propagandistický text vysvetľujúci obrázok na titulnej strane. (Obr. 1)

Kniha svetová vojna. Obrázky v nej nalepené boli pozbierané z cigaretových balíčkov. (Obr. 2)

Úmrtný list

Voľný preklad:

Tu odpočíva

Uhorsko

a jeho deti

Sloboda a Nezávislosť

narodené v roku 1848,

po štvorročnej krvavej namáhavej ceste

boli zabité na talianskom bojovom poli,

Nemecko, Rakúsko a Turecko.

Pochovaní v Spane za nemecké peniaze na cintoríne „Bojového spolku“.

Pruská garda

Span, 12. marec 1918

Wilhelm II. Hohenzollern

Hlavný európsky hrobár

Karol II. Habsburský

osobný tajomník

Von Below, vojvodca, Prus

Správca cintorína rakúsko-uhorského vojska

Na zadnej strane letáku je rukou písaný text:

16. august 1918, Jan Walašik desiatnik 305. pešieho pluku

V deň hore uvedeného dátumu prvá iskra nadeje svítila v srdci mojom, že voľačo bude zleho z madarmi. Keď tisíce takýchto letakoch pustili Talianskí vetroplavci magyárom medzi nima bolo nas par slovakov. Tešiac sa ze slov na kere madari hromžili, tento letak pochodí s pera Generala Stefanika, najzasluženejšeho Slovaka, ktorí vam Panie hlavny Tajomník Slovenskej národnej a Rolnickej Strani do ruk posilam abiste ho umiestnili v Turčianskom Martine v Slovenskom muzeumu (Jestli vaša vola).

Srdečný Pozdrav vam posilame Panie Tajomník a prosime vas informujte nas Zakopčanoch, o volbach do obecneho viboru.

Zhlboku uctu ostavam Jan Walašik Obchodnik, Zakopče, Župa Trenčín (Obr. 3)

Satirické úmrtné oznámenie Rakúsko-uhorskej monarchie „Ježibaby Austrie“, po roku 1918 vydal J. Slovák z Kroměřížu

Nezmernou radosti oznamujú do včera ujařmené národové bývalého Rakouska zesnula v těžkých křecích sešlosi věkem, proklínána všemi, kdož měli neštěstí přijít s ní do styku. Ostudný pohřeb její konan byl v těchto dnech na pláních Makedonie nad Piavou a za Rýnem.

NECHŤ ODPOČÍVA VE VĚČNÉM KLIDU A NIKDY NEDOČKÁ SE VZKŘÍŠENÍ!

Téma: Prvá svetová vojna - Vojnová propaganda

Tešáci se pozůstali: Jugoslávie, Československo, Polsko
Místo věnců dary národním účelem sa přijímají. (*Obr. 4*)

Pohľadnica „S bohom pre cisára a ríšu“ (*Obr. 5*)

Pohľadnica „Srbské delostrelectvo“ (*Obr. 6*)

Pohľadnica „Útek z Belehradu“ (*Obr. 7*)

Pohľadnica „Európska rovnováha v roku 1914“ (*Obr. 8*)

Pamätné predmety vyrobené vojakmi v zákopoch zo zbraní a streliva (*Obr. 9*)

Ukážka cenzúry v korešpodencii

Korešpondencia bola počas vojny jedným zo spôsobov komunikácie medzi vojakmi na frontoch alebo v zajatí a ich príbuznými. Denne tak boli posielané milióny listov a balíkov. Mnohé z nich sa však k svojim adresátom nikdy nedostali, pretože pošta podliehala štátnej cenzúre. Pri každom veliteľstve armád pracovali cenzori. Cenzúru civilnej pošty robili civilné poštové úrady a riaditeľstvá, ktoré sledovali často celé rodiny. Niektoré listy a karty boli kvôli svojmu obsahu úplne zadržané, v iných boli začiernené alebo vymazané iba niektoré pasáže. Listy adresované vojakom totiž opisovali aj neradostné pomery doma v zázemí – drahotu, nedostatok potravín, rekvirácie. Na oklamanie cenzúry sa používali rôzne spôsoby – písanie citrónovou šťavou, mliekom alebo rôzne značky a symboly. Ľudia sa snažili posielat' poštu aj mimo oficiálnych liniek. (*Obr. 10*)

Nakresli/vytvor:

Nakresli satiristickú pohľadnicu parodujúcu vašu triedu

Aktivita spojená s prehliadkou výstavy:

Nájdí na výstave ťažítka. Z čoho je vyrobené a aký je na ňom nápis?

Nájdí na výstave pohľadnicu s pečiatkou CENSURA. Komu bola adresovaná?